

Thema: **Jouw God is mijn God...**

Jaap Boeschoten

bijbelboek Ruth
Mattheus 11, 2-11

Inleiding

Vandaag drie verhalen van heel verschillende mensen. Overeenkomst is dat we gaan kijken naar de manier waarop ze omgaan met vreemdelingen. In de advent spreken we onze verwachtingen uit en dat blijkt te maken te hebben met de manier waarop we met de ander, de vreemdeling omgaan.

In deze adventsperiode kijken we in veel kerken naar de afstamming van Jezus aan de hand van Matteüs. Daarin komen vier vrouwen, voormoeders van Jezus aan de orde. Twee weken terug was dat Tamar, de schoondochter van Juda die dankzij haar handig handelen recht werd gedaan. Vorige week kwam Rachab ter sprake, de hoer uit Jericho die dankzij haar moedige optreden de vreemde verspieters redde en met gevaar voor eigen leven voor het volk Israël koos.

Overdenking

Vandaag vindt de begrafenis van Nelson Mandela plaats. Het is een grote mediagebeurtenis en het lijkt alsof iedereen zijn vriend was of wilde zijn. Dat is niet altijd zo geweest. En tot de dag van vandaag snappen mensen hem nog niet altijd en roemen ze zijn toespraak 'I have a dream' en krijg je een foto te zien van Morgan Freeman.

Als zoon van een stamhoofd was hij de eerste in zijn familie die naar school ging. Daar kreeg hij van zijn Engelse lerares de naam Nelson, zijn Afrikaanse naam was Rolilahla. Hij ging rechten studeren en begon een eigen advocatenkantoor samen met zijn vriend Oliver Tambo, het enige door zwarten geleide in Zuid-Afrika. Hij was geïnspireerd door het geweldloos verzet van Mohandas Gandhi, die ook in Zuid-Afrika als advocaat had gewerkt. Hij raakte in 1944 betrokken bij het African National Congress dat zich verzette tegen de apartheidspolitiek. De overheid trok de vergunning in en het kantoor moest verhuizen. Ze kregen steeds minder klanten en moesten stoppen. De geweldloze acties hadden geen resultaat en in 1960 werd het ANC verboden. Mandela stichtte en leidde toen de militaire tak van het ANC die sabotage acties pleegde tegen militaire en publieke installaties. Deze acties waren volgens hem noodzakelijk omdat de geweldloze acties steeds met geweld werden neergeslagen. In 1963 werd hij gearresteerd als leider van het ANC op verdenking van terrorisme en poging tot omverwerpen van de overheid en werd veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Hij kwam op Robbeneiland te zitten. Daar leerde hij de geschiedenis, taal en cultuur van de Afrikaners en kon zo met hen communiceren. Hij aanvaardde hen ook als rechtmatige inwoners van Zuid-Afrika. Ook zag hij in dat het apartheidregime ontstaan was uit angst: als de zwarte bevolking de macht zou krijgen zouden ze wel eens de witten kunnen verjagen of uitroeien.

In 1990 werd hij vrijgelaten door president De Klerk. Hij werd voorzitter van het ANC en onderhandelde over een zwart/blanke toekomst voor Zuid-Afrika. In 1994 werd hij, op 75-jarige leeftijd tot president gekozen en trad in 1999 af.

Grote indruk maakte hij toen hij de Waarheids- en Verzoeningscommissie instelde. Hij wilde geen wraak op zijn gevangenisbewaarders, maar bevrijdde niet alleen zijn politieke gevangenen, maar ook hun cipiers.

Het boekje Ruth, waaruit vandaag is gelezen, is een prachtige vertelling, rijk aan woordspelingen, veelbetekenende namen, vol verwijzingen naar of toespelingen op andere boeken uit het Oude Testament. Het is een messiaans vrouwenverhaal dat het vreemdelingschap als symbool hanteert voor het vertrouwen in en de weg naar een betere toekomst.

Er is hongersnood. Elimelek trekt samen met zijn vrouw Noomi en hun beide zonen Kiljon en Machlon uit Betlehem naar het land Moab. Maar Elimelek sterft. Het verhaal vertelt hoe Noomi achterblijft met haar zonen. Achterblijft. Veel goeds lijken de zonen niet te beloven. Er staat niet: gelukkig had zij haar zonen nog. Nee, er staat: ze bleef achter met haar zonen. Wanneer wij hun namen vertalen, heten zij 'Afgeschrevene' en 'Ziekelijke'. Noomi, 'Mijn Lieflijke', moet verder zonder haar man die met zijn naam 'Mijn God is koning' verkondigt. Met Afgeschrevene en Ziekelijke moet zij verder, zonder de dagelijkse nabijheid van wie haar herinnert aan God als haar koning.

De zonen trouwen met Orpa en Ruth. Wie met wie trouwt, is niet van belang. Hoewel zij er tien jaar verblijven, komen er geen kleinkinderen. En dan sterven ook beide zonen. Noomi, de Lieflijke, is weduwe, kinderloos, en woont in den vreemde.

Noomi besluit terug te keren en wordt aanvankelijk geflankeerd door beide schoondochters. Maar Noomi begrijpt dat deze beide vrouwen in haar land ook weer vreemdelingen zullen zijn en zegt tegen hen: 'Ik heb jullie niets meer te bieden. Keer toch om.' Orpa (van Hebr.: `oref = `nek') is de vrouw 'die de nek laat zien', die Noomi de rug toekeert. Maar Ruth wijkt niet. Ruth zegt: '(...) uw volk is mijn volk en uw God is mijn God. (...) de dood alleen zal scheiding maken tussen u en mij' (1,16-17, NBG '51). Ruth blijkt, zoals haar naam (Hebr.: re'oet) al zegt, voor Noomi een vrouwelijke metgezel, een partner om op te bouwen.

Samen keren zij terug naar Betlehem. Hoewel de hongersnood er voorbij is, moeten zij rondkomen van de restjes graan die Ruth raapt van het land van Boaz, `een zeer vermogend man uit het geslacht van Elimelek' (2,1). Ruth wordt opgemerkt door Boaz, niet als vreemdelinge, maar als krachtige persoonlijkheid. Hij voorziet hen ruim van graan - als ware het een aankondiging dat nu ook voor Noomi de hongersnood voorbij is. In een geheime nachtelijke scene op de dorsvloer zegt Boaz Ruth toe haar als vrouw te willen nemen. Via Ruth, de vreemdelinge, groeit in Noomi opnieuw het vertrouwen dat er weer toekomst mogelijk is.

In dit vertrouwen begint hoofdstuk 4. Boaz gaat naar de poort, waar alle mannen samenkomen, en spreekt in het bijzijn van tien respectabele getuigen de eerste lossen aan. Hij zegt: 'Het stuk land van de overleden man van Noomi, Elimelek, is te koop. Wil jij het?' Deze naamloze lossen wil wel. Naamloos betekent: het zou iedereen kunnen zijn, ik, jij, u, wij allemaal. 'Jawel hoor, dat land wil ik wel.' Maar dan zegt Boaz: 'Je moet alleen Ruth, de Moabitische, er wel bij nemen.' Noomi is al te oud om een man toe te behoren (1,12), Ruth niet. Een lossen neemt de plicht op zich bij de weduwe voor nageslacht van zijn overleden familielid te zorgen. Door haar de Moabitische te noemen expliciteert Boaz haar vreemdelingschap. Terstond antwoordt de lossen: 'Maar dan kan ik het niet.' Er staat: 'want ik zou mijn erfdeel te gronde richten.' Daarop zegt Boaz, wiens naam nu zijn betekenis 'in hem is sterkte' waarmaakt: 'Voor het oog van al jullie getuigen, ik koop het land van Noomi en ik neem Ruth tot mijn vrouw.'

Boaz sluit een vreemdelinge in zijn armen. In navolging van Noomi. In navolging van Ruth. Want was niet Ruth de eerste die trouw Noomi als haar moeder bekende? Ruth, die al in haar land een vreemde man getrouwd had? Wat betekende dit huwelijk toentertijd in haar eigen land? Toen ze besloot, kinderloos en weduwe, met haar schoonmoeder mee te gaan naar een land dat niet het hare was, nam ze zonder zicht op enige zekerheid het vreemdelingschap op haar schouders.

En altijd komt het moment waarop het laatste restje vertrouwen weg lijkt. Zo ook bij Noomi: 'Noem mij Mara, noem mij bitter.' Maar gedragen op de vastberaden schouders van de vreemdelinge Ruth gloort er hoop op een nieuwe toekomst. Via Ruth krijgt Noomi weer een zoon, Obed, 'hij die dient', verwijzend naar de profeet Obadja, 'Dienaar van JHWH'.

Juist deze Ruth, de vreemdelinge, wordt dus een van de voormoeders van Jezus. Ze krijgen een zoon, Obed, die weer de vader is van Isai, Jesse. Zijn naam kennen we, want daarvan zingen we in deze adventstijd: de zoon van Jesse is David, koning David. En weer vele geslachten later wordt Hij geboren, in een stille nacht, Davids zoon, lang verwacht.

Jezus trekt door Galilea, lerend en genezend. Johannes zit al die tijd in de gevangenis, Hij heeft Jezus uit het oog verloren. en gaat twifelen: Wat Jezus zegt en doet is zo anders dan hij zich had voorgesteld: Johannes had nog geroepen: addereengebree, jullie kunnen de toorn van de Heer niet ontlopen! De bijl ligt aan de wortel van de bomen, en wie geen goede vruchten voortbrengt wordt in het vuur geworpen.' Maar Jezus is geen krachtpatser die met een bijl zwaait. Hij roept wel op tot inkeer, maar is ook vol medelijden met zwakken en kleingelovigen.

'Bent U het die komen zou, of hebben we een ander te verwachten?'

Ga naar Johannes en vertel wat je hoort en ziet: blinden worden ziende, lammen lopen, melaatsen worden rein, doven horen, doden opgewekt, en armen ontvangen het evangelie.' Zesvoudig citeert Jezus Jesaja. Waarom niet zeventvoudig: 'de gevangenen worden bevrijd'? Johannes wilde dat vooral graag, maar moest wachten. De messiaanse tijd is weliswaar aangebroken, maar het duurt nog lang, te lang voor Johannes voor die werkelijkheid wordt.

Jezus gaat dan nog door tegen de verzamelde mensen: Jullie zijn naa rde woestijn getrokken om wat te zien? Een mens in rijke kleding? Die vindt je in het paleis van Herodes. Om een profeet te zien? Dat zou ik denken, meer dan dat. Hij is de boodschapper waarvan Mozes en Elia al spraken, de bode om de weg van het koninkrijk voor te bereiden. Niemand is groter dan Johannes de Doper. Maar de kleinste in het koninkrijk is groter dan hij.'

Drie verhalen van mensen die grote invloed hebben gehad. Ruth, Johannes, Mandela. Wat hen verbindt is dat ze bereid waren om een vreemdeling, iemand die anders is dan de anderen, afwijkende personen te aanvaarden en toe te laten tot hun gemeenschap. De Ubuntu, de gemeenschap waartoe we horen, wordt niet bepaald door ons volk, ons ras, of onze religie. Als we ons richten op de mensen om ons heen, relaties met hen aangaan, dan vormen we een gemeenschap die het begin kan zijn van het Koninkrijk van God.

Misschien is het wel eerder vreemd dan gewoon als het mensen lukt om door dik en dun elkaar nabij te blijven. Het lukte Mandela ook lang niet altijd, hij kon ook soms hard zijn in zijn optreden, maar het lukte hem in ieder geval om al die verschillende volken in Zuid-Afrika wat meer vertrouwen te geven en voor elkaar te laten opbrengen. Door zijn optreden werden niet alleen de politieke gevangenen bevrijd, maar ook de beulen en gevangenenbewaarders.

De eerste lossers en Orpa kiezen voor het vertrouwde. Ruth treedt buiten het gebaande pad. Ruth is de vreemdelinge die moed betoont om het andere in haar leven te integreren, met alle verlies en bijbehorende pijn, wellicht ook met alle hoon en smaad van dien.

Ook Johannes moet leren dat die vreemde mens, die zo anders is dan hij had verwacht en gehoopt, uiteindelijk de messias is die op zijn heel eigen manier de relaties tussen mensen zal herstellen.

Laten wij proberen om de ander, de vreemde, toe te laten en te kijken of we samen kunnen werken aan tekenen van het Koninkrijk.

In deze adventstijd kijken we vooruit naar die tijd, waarin we elkaar niet uitsluiten, maar insluiten. Het is een tijd van verwachting, van hoop, van vertrouwen op en het verlangen naar een betere wereld.

Want 'jouw God is mijn God, jouw land is mijn land, jouw droom is mijn droom.'

Jaap Boeschoten

Onze hulp en drempelgebed:

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft

Hier zijn wij God,
uw kinderen bij elkaar.
Soms voelen we ons verloren
in deze grote wereld,
soms zijn we elkaar kwijt,
soms zijn we U kwijt.
Breng ons bij elkaar
en bescherm ons door uw liefde.
Amen.

Voorbeden:

Zie naar ons om, God,
en hoor onze gebeden.
Wees ons genadig
en kom naar ons toe.
Laat eindelijk opgaan
de zon van uw gerechtigheid
over ons hier op aarde
en ons verduisterd bestaan.

Zegen (vrouwenliturgie)

De genade van de God van Abraham en Sara,
De liefde van Jezus, de zoon van Maria,
en de kracht en inspiratie van de Heilige Geest,
die als een moeder voor ons zorgt,
is met ons allen.
Amen.